

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput VII. De nonnullis Opusculis, Dionysio vel vere vel falso adscriptis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

ACTORE
C. B.

montius, mox etiam inferens, fieri posse, ut Opusculum illud seu responsum ad decem Pauli Samosatani quaestiones partem constituerit epistolae, a concilio Antiocheno, secundo scilicet, designata, eive fuerit adjectum. Non omnino improbabilis apparet haec Tillemontii opinio, cum confirmandae addi etiam potest, Dionysium in suo ad decimam Pauli Samosatani quaestione responso, pluribus jam ad decimam illam Pauli objectionem confutandam in medium adductis, ita de Samosateno loqui: Videte, fratres, quanta sit caecitas. Tota die et nocte acuit tela contra Dominum et aggreditur bellare homo neque bellare sciens, neque in arte bellandi institutus. Quibus ex verbis, utpote ad plures directis, consequi videtur, ut epistola illa, seu responso ad decem Pauli quaestiones, non ad hunc, sed ad fratres, quos verbis recitatis Sanctus alloquitur, destinata fuerit. Unde non improbabile fit, hanc partem constituere epistolae, a Sancto ad ecclesiam Antiochenam seu potius ad patriarchatum Antiocheni episcopos scriptae, posteaque a secundi Antiocheni concilii Patribus ad epistolam suam synodicam adjectae.

at non item opinio, quae hanc epistolam cum responso prorsus eandem facit,

B

90 Tillemontio itaque, qui ad hoc credendum propendet, non illubenter assentior; at non item assentiri queo Baronio. Quamvis enim ab eo non multum dissonet Tillemontius; Baronius tamen praedictam Dionysii ad Pauli quaestiones responso nem haberi a se pro integra Sancti ad ecclesiam Antiochenam seu ad patriarchatum Antiocheni episcopos epistola, verbis num. 502 in Commentario recitatis non obscure indicat. Verum in tota illa Responso, quam longa est, nulla usquam verba (si proxime recitata excipias) Sanctus exhibet, ex quibus eum ad ecclesiam Antiochenam, seu patriarchatum Alexandrini episcopos scribere, utcumque colligas. Hinc autem mihi verosimile apparet, responso nem illam, si vere ad ecclesiam Antiochenam seu patriarchatum Antiocheni episcopos destinata fuit, non integram utique epistolam, quam ad hos Sanctus scripsit, sed illius dumtaxat partem constituisse. Quis enim credat, Dionysium in tota epistola, quam ad patriarchatum Antiocheni episcopos scripsit, hos nec in ipso initio, nec pluries in contextu honoris causa compellasse? Certè Dionysius in epistola, quam ad Basilidem, Pentapolitanum episcopum, scripsit, quamque supra integram huc transcripsimus, Basilidem et initio epistolae et in ejusdem contextu plus semel alloquitur, honorificeque simul et peramanter compellat, ut adeo, cum Sanctus ad unicum scribens episcopum, urbana hac scribendi ratione usus sit, eadem indubie etiam ad plures seu potius ad omnes patriarchatum Antiocheni scribens episcopos usus fuerit. Accedit, quod Sanctus in sua ad decem Pauli quaestiones responso praememoratos patriarchatum Antiocheni episcopos ad strenuam veritatis orthodoxae propugnationem non adhortetur, quod tamen Sanctum sua ad ecclesiam Antiochenam epistola verosimillime fecisse, in Commentario docuimus. Itaque ob omnia, quae hic jam disserui, Dionysii ad Samosatani quaestiones responso pro integra Sancti ad patriarchatum Antiocheni episcopos epistola nequit haberi.

pro non improbabili,

91 Porro, quod etiam ad opinionem, quae dictam responso nem saltem pro parte epistolae a Sancto ad ecclesiam Antiochenam scriptae accipit, pro non improbabili habendam facit, Dionysius in sua ad decimam Pauli objectionem etiam Paulo sic loquitur: Ecce in te impletur, et in iis, qui te sequuntur: «Contra me (verba sunt psalmi 68) loquebantur, qui sedeant in porta, et in me psallebant, qui bibebant vinum» non in me dico, sed in Deum. Nescio, quis tibi hunc actum turbatum impietatis tamquam poculum porrexit, et tenebras offudit, ut non intelligeres, quae dicis. Scripsi enim tibi in epistola, ad quam haec rescripsisti, quod volens te ipsum decipis, o amice. Non dixi amicum, tamquam compresbyterum; sed tamquam alterum amicum, cui dictum est a Domino: «Amice, ad quid venisti.» Quibus ex verbis, cum Sanctus potissimum iis indicet, sese in epistola responso nem,

quam ad Pauli quaestiones dat, proxime praegressa non alio modo, quam quo Christus Judam, Paulum Samosatenum appellasse amicum, consequi videtur, ut Sanctus in ipsa responso, quam ad Pauli quaestiones dedit, ne salute quidem, quam amici amicis impertiri solent, Paulum Samosatenum, utpote tunc deteriore adhuc factum, fuerit dignatus. Quapropter cum Dionysius, ut in synodica secundi Antiocheni concilii epistola, supra saepissime laudata, dicitur, ne salutatione quidem Samosatenum in epistola, quam ad ecclesiam Antiochenam scripsit, fuerit dignatus, confirmatur sane ex recitatis Sancti verbis opinio, quae saltem pro epistola ad ecclesiam Antiochenam scriptae parte habendam putat Dionysii ad decem Pauli Samosatani quaestiones responso nem.

92 Quamvis autem id inde, ut jam dixi, utcumque confirmetur, pro certo tamen atque indubitato, etiam ex dictis verbis haberi non potest. Etenim cum his ipsis Dionysius orationem ad Paulum dirigat, non immerito forte quisquam contendat, praedictam responso nem ad ipsummet Paulum (vide, quae num. 89 dicta sunt) eo tantum modo, quo solemus, ad eos quos impugnamus, ad Samosatenum pro praememorata verba dirigere orationem, responderi potest, id minus verosimile idcirco videri, quod nimis frequenter Sanctus in responso illa Paulum alloquitur, idque nullo prorsus adjecto indicio, ex quo, quod Paulum dumtaxat impugnet; ad alium vero vel alios orationem dirigat, utcumque innotescat. Adhaec pro omnimoda inter responso nem ad Samosatani quaestiones, et Sancti ad patriarchatum Antiocheni episcopos epistolam distinctione statuenda etiam facit, quod haec a secundi concilii Antiocheni Patribus, uti ex horum laudata epistola synodica intelligitur, ad omnes per universum orbem dispersas ecclesias quaquaversum missa fuerit; unde consequi videtur, ut etiam Nestorii tempore notissima adhuc verosimillime fuerit, multisque codicibus inserta.

quamvis non pro certa,

E

95 Quapropter, si a Dionysii ad decem Pauli quaestiones responso omino diversa non esset, fuisset et haec Nestorii tempore pariter adhuc notissima. Verum hanc Nestorii tempore notissimam fuisse, non apparet. Quamvis enim in ea sanctissima Virgo Maria quiniis ut minimum appelletur Θεοτόκος seu Deipara, quae appellatio doctrinae Nestorii, SS. Virginem non Θεοτόκον seu Deiparam, sed Χριστοτόκον seu Christiparam appellandam contendit, et diametro opponitur, nullus tamen ex ista epistola seu responso contra Nestorium textus in concilio Ephesino, in quo tamen plures aliorum SS. Patrum sententiae multo minus eo facientes prolatae fuerunt, in medium fuit adductus, ut adeo ista epistola seu responso cognita non fuisse videatur, ac proin ut omnino distincta sit ab epistola, a Dionysio ad ecclesiam Antiochenam, seu ad patriarchatum Antiocheni episcopos scripta. Itaque ex hypothesi, quod duae epistolae, veluti ad Samosatenum a Dionysio scriptae, saeculo proxime elapso vulgatae Dionysium vere habeant auctorem, nondum tamen, uti ex jam disputatis liquet, certum est, alteram e duabus hisce epistolis, seu Sancti ad decem Pauli quaestiones responso nem etiam vel pro parte tantum epistolae, quam is ad ecclesiam Antiochenam seu patriarchatum Antiocheni episcopos dedit, esse habendam, quamvis id interim, ut jam ante docui, pro non improbabili queat haberi.

CAPUT VII.

De nonnullis Opusculis, Dionysio vel vere vel falso adscriptis.

Præter Opera Dionysio vel certo vel dubie adscripta, quae, veluti a scriptoribus sub Dionysii nomine memorata, et in hac Appendice Alii libri seu Tractatus, quos Dionysius jam

A jam recensui, nonnulla adhuc supersunt, quorum pariter apud scriptores mentio occurrit, nec tamen scriptiois epocha habetur comperta. Hæc inter computandi sunt quatuor tractatus seu libri epistolari forma (hac enim in omnibus fere suis Operibus Dionysius usus videtur) magna ex parte verosimiliter conscripti, hisque deinde etiam addi debent nonnullæ epistolæ. Trium e quatuor dictis Tractatibus seu libris Eusebius æque ac Hieronymus mentionem faciunt. Posterior quidem lib. de Illustribus Ecclesiæ Scripioribus his verbis: De natura ad Timotheum, de tentationibus ad Euphranoræ; ad Basilidem quoque multæ epistolæ, in quarum una se (Dionysius nempe Alexandrinus) asserit, etiam in Ecclesiasten cœpisse scribere Commentarios. Eusebius vero lib. vii, cap. 26 Historiæ istis: Aliæ plures sunt apud nos illius (Dionysii Alexandrini) epistolæ, et prolixiores libri epistolari forma ac stilo conscripti; cujusmodi sunt illi de natura libri, Timotheo puero dedicati. Item liber de tentationibus, quem etiam Euphranori nuncupavit. Ipse præterea in epistola, quam ad Basilidem, Pentapolitanum episcopum scripsit, Commentarium se composuisse testatur in principio libri, qui Ecclesiasten dicitur.

B elucubravit: epistolæ, quas scripsit.

93 Tres itaque ex hisce Hieronymi et Eusebii verbis tractatus, quorum alter de natura, alter de tentationibus, ac tertius ad Ecclesiasten interpretandum scriptus sit, habemus compertos. Quartus, quo primam ad Corinthios epistolam Sanctus interpretatus est, apud solum Hieronymum epistola, alias quinquagesima secunda, nunc, in recentiori scilicet Operum Hieronymi per Benedictinos editione, trigesima prima, ad Pammachium scripta, mentio invenitur. Atque hi quidem sunt Dionysii tractatus seu libri, de quibus hoc præsentis capite disserere proposui: epistolæ vero fere hæc sunt. Prima est objuratoria ad Sancti gregem Alexandria constitutum, altera ad Romanos de officio diaconi per Hippolytum missa. Utriusque hujus epistolæ lib. vi Historiæ Ecclesiasticæ cap. 46 meminit Eusebius, qui etiam ejusdem quidem Historiæ libri septimi capite nono epistolæ de Luciano ad Dionysium Romanum scriptæ; capite vero vigesimo secundo duarum aliarum epistoliarum, quarum altera de Sabbatho, altera πει γυρασίου, id est, de exercitatione scripta est, mentionem facit. Ambæ hæc posteriores etiam Tractatu de Illustribus Ecclesiæ Scripioribus memorantur ab Hieronymo, qui etiam ibidem et epistolam ad Heraclam, in Aegypto episcopum, et alteram item epistolam ad Alexandrinam ecclesiam de exilio scriptam Operibus a Dionysio elucubratis accenset. Verum hæc (uti ex his, quæ in Commentario num. 158 disserui, facile colliges) forte ab epistola, a Dionysio ad ecclesiam Alexandriae comprehensyteros scripta, illa vero omni dubio procul ab epistola, a Sancto ad Hieracem scripta, atque in Commentario n. 285 et alibi memorata, diversa non est, ut necesse non sit, de duabus hisce epistolis plura hæc dicere, sufficiatque pro ampliori earundem notitia curiosum lectorem ad eundem Commentarium locis proxime citatis remittere.

C binæque, quas non scripsit, recensentur.

96 Lambecius lib. iii Commentariorum de Bibliotheca Cæsarea pag. 18 duas adhuc in hac alias epistolæ Mss. hactenus ineditas, sub Dionysii archiepiscopi Alexandrini nomine ad calcem vetustæ in libris Regum expositionis anonymæ existare affirmat. In fine, inquit, expositionis secundi Libri Regum, et quidem folio 125 exstant epistolæ duæ S. Dionysii, archiepiscopi Alexandrini, hactenus, quod sciam, ineditæ, quarum prior inscribitur et incipit his verbis: Διονυσίου επιστολή Θεοδοσίῳ μονάζοντι. Τι θαυμάζεις ἔτι σθένος ἀμαρτήματος ὅλη τραυματίζεσαι πόλις, ἕπερ καὶ Δαυὶδ γενόμενον ἔργος; Altera autem hoc modo: Τοῦ αὐτοῦ επιστολή Ὀυρσενουφίῳ ἀναγνώστῃ. Ὁ μὲν οὖν Ἀβρααμὰ δίκην παρὰ τῆς θείας ἀπηγάθη δίκης ἐπὶ καὶ θαυρέσει τοῦ οὐραίου πατρὸς etc. Causa vero, cur epistolæ illæ ibi sint insertæ, hæc est, quod Historia regni Davidis, quæ secundo libro Regum continetur, per eas potest illustrari. Ita laudatus Lambecius, duas, quas me-

morat, epistolæ Dionysio Alexandrino episcopo sine ulla hæsitatione adscribens. Verum hæc nec Dionysii Alexandrini, nec alterius cujuspiam Dionysii esse, recte in suis Scripiorum Bibliothecis Guilielmus Caveus, Fabricius, aliique nonnulli eruditi contendunt. Ambæ enim Isidorum Pelusiotam habent auctorem, inter cujus epistolæ reperiuntur. Prior quidem ad Theodosium libro i epistola trigesima nona pag. 10. Posterior vero ad Ursinophilum libro tertio epistola ducentesima decima nona, pag. trecentesima; ad quem etiam, ut recte observat laudatus Caveus, habentur et aliæ, nempe libro secundo, epistola 240, libro quarto, epistola 78 et 80.

97 De illis itaque duabus epistolis, utpote quæ Dionysii non sint, nec plura hic oportet disserere. Quapropter, cum alia Opera, quæ apud scriptores sub Dionysii nomine memorata inveniam, præter jam recensita non supersint, proximum est, ut de his, quæ num. 94 et 93 recensui, quæque Dionysii certo sunt, unice agam. Id adeo, sola in sequens caput, quæ de Luciano ad Dionysium Romanum data est, dilata epistola, præsentis hoc capite jam præsto. A Sancti libris, Timotheo de Natura inscriptis, duco initium. Inutile fuerit, in tempus, quo libri illi scripti sint, utcumque inquirere. Etenim nulla prorsus nota chronica, ex qua id colligas, nec in eorundem Fragmentis, ab Eusebio in decimum quartum Præparationis Evangelicæ librum illatis, nec alibi uspiam occurrit. Quod vero pertinet ad argumentum, quod tractant, potest de eo amplior certiorque sermo institui. In libris illis nempe Sanctus Democritum et Epicurum, qui ex fortuito atomorum concursu universum hoc emeruisse docuerunt, egregie confutat, omnesque similiter falsas philosophorum de natura opiniones refellere, ut solum deinde hujus auctorem Deum esse demonstraret, sese habuisse in animo, non obscure indicat. Nunc enim, inquit ipsemet Sanctus apud Eusebium libro de Præparatione Evangelica proxime citato, cap. 26, pagina 779, ex sapientissimæ providentiæ operibus summatim pauca tantum aliqua percurramus, idem paulo post, cum adversus illum, cujus major est eruditionis opinio, disputabimus, uberius, Deo duce, ac plenius omnia persequemur.

98 Ratiocinia, quibus Dionysius Democritum et Epicurum confutare studuit, integra amplius non exstant; verum horum, ut jam innui, Fragmenta plane insignia, ne Opus plane eximium penitus interiret, in suo decimo quarto de Præparatione Evangelica libro nobis servavit Eusebius. In hisce autem Fragmentis, ex quibus quinque ultima prædicti decimi quarti de Præparatione Evangelica libri capita fere constant, S. Dionysius, ut nihil in hoc mundo fortuito atomorum cursu, sed solo Dei nutu omnia facta ostendat, res varias in quotidianum vitæ humanæ usum et commodum construi solitas, vestem nempe, domum, navigium in exemplum adducit, petitque, an fieri queat, ut opera tam artificiosa, tot e partibus apte ordinateque inter se unitis composita, absque artificis manu sint confecta. Hinc porro pro admirabili universi terrarum orbis constructione Deo attribuenda interrogando sic concludit: Quis æquis porro auribus audiat, ingentem hanc domum, ex cælo terraque constantem, qui propter maximam illam et multiplicem, quæ huic insidet, sapientiæ vim, mundus vocatur, ab atomis, quæ nullo ferantur ordine, ordinem atque ornatum omnem accepisse, ac perturbationem ipsam in mundum esse mutatam? Quis stans illos motus atque conversiones ex inconstanti quodam impetu proficisci? Quis absolutam rerum caelestium harmoniam et inconditis et inconcinnis instrumentis temperari? Quomodo autem, una cum omnium essentia sit incorruptibilisque natura, solo, ut aiunt, magnitudinum figurarumque discrimine, corporum tamen alia quædam, ut ipsi vocant, divina sunt, fati superiora, et sempiterna, vel ævi saltem, ut nonnemo loqui maluit, longioris: eaque partim visu percipiuntur, ut sol, luna, stellæ, terra et aqua; partim sensum fugiant, ut dii, demones et animi?

99 Hæc

AUCTORE
C. B.

Sanctus contra Democritum et Epicurum non ex fortuito

E

atomorum concursu, sed a Deo mundum esse conditum,

F

LECTORE
C. B.
libris de Na-
tura Timo-
theo inscri-
ptis ostendit,

99 Hæc Dionysius, plura deinde, ut mundum, astra, animantia, planetas ceteraque omnia, quæ mundi ambitu continentur, a solo Deo creata esse ostendat, industrie simul et apposite adjuvans. Atque id quidem Sanctus vigesimo quinto præfati decimi quarti de Præparatione Evangelica capite apud Eusebium præstat; sequenti autem capite non minus diligentem, ut id ipsum specialim ex mira hominis structura probet, operam navat. Verba, quibus id facit, apud Eusebium loco præzime citato curiosus lector inveniet, eaque proinde huc non transcribo, illa dumtaxat, quæ jam præzime recitavi, in argumenti, quod in memoratis Sancti de Natura libris tractatur, specimen transcripsisse contentus. Porro hi libri, ut jam supra satis innui, Timotheo τῷ πρώτῳ sunt inscripti, hincque nonnulli libros illos filio suo a Dionysio, quem propterea maritatum faciunt, nuncupatos fuisse contenderunt. Verum quid de re hac statuendum existimem, in Commentario num. 55 et seq. exposui; ad quem propterea, studiosè lector, te remitto, atque de Tractatu, quem Dionysius Euphranori de Tentationibus inscripsit, nunc ago.

Tractatu,
Euphranori
nuncupato,
qui cum carne
et dæmone hic
certandum
sit, forte do-
cuit,

100 Quod pertinet ad tempus, quo is concinnatus est, illud non magis, quam tempus, quo præmemoratus de Natura Tractatus scriptus est, habetur compertum, nec quidquam etiam, quo utcumque vel cum aliqua latitudine innotescat, uspiam aut in illo ipso de tentationibus Tractatu aut in aliis Sancti Scriptis occurrit. Nec hoc tantum circa hunc Dionysii Tractatum accidit incommodum, verum etiam quod nec argumentum, quod pertractat, sat accurate definiri queat. Fuerit forte de variis modis, quibus homo a dæmone et carne circumveniri atque ad peccandum allici solet, conscriptus. Docuerit forte etiam, qui illæ dæmonis carnisque insidiæ superari, quique cum illis, ut certa sit victoria, dimicari hic ab homine debeat. Ut sit, cum eadem Tractatus ille, quemadmodum et perique alii a Sancto nostro concinnati, interierit, parum refert, non posse argumentum, quo de libri, dictum tractatum constituentes, tractarint, exactius determinari. Itaque ulteriori missa indagine, ad duos alios a Dionysio exaratos tractatus progredior.

binisque e
Commenta-
riis, quos
scripsit, al-
tero primam
Ecclesiastæ
partem,

101 Alter primæ partis Ecclesiastæ, alter vero Epistolæ primæ ad Corinthios Commentationem seu interpretationem fuit complexus. Ex neutro quidquam uspiam noscitur superstes. Argumentum, quo de scripti fuerint, ex ipso, quem præferunt, titulo sufficienter innotescit. Quod vero ad descriptionis tempus pertinet, id nulla prorsus ratione, quantum equidem puto, quisquam definat. Sanctus Dionysius, teste Eusebio, lib. vii Historiæ Ecclesiasticæ cap. 26 supra adhuc citato, in una ex epistolis, quas ad Basilidem, Pentapolitanum episcopum, scripsit, sese in principium libri, qui Ecclesiastes dicitur, Commentarios composuisse asseruit; horum autem etiam de Illustribus (vide verba num. 94 recitata) Ecclesiæ scriptoribus S. Hieronymus, postque eum, uti in Bibliotheca sancta Sixtus Senensis testatur, Procopius Gazæus in explanatione tertii capitis Geneseos meminit, nihilque de iisdem innotescit præterea.

altero pri-
mam ad Co-
rinthios Epi-
stolam expo-
sui;

102 Atque hæc sunt, quæ de Commentariis a Sancto in Ecclesiasten scriptis possum asserere. Quod vero ad Commentarios in priorem ad Corinthios Epistolam a Sancto pariter concinnatos pertinet, præter ea, quæ jam de his dicta sunt, adductumque S. Hieronymi epistola ad Pammachium trigesima prima, alias quinquagesima secunda testimonium, nihil prorsus de iisdem commemorandum occurrit. Cum nihilominus non parvi momenti Commentarios illos fuisse, pateat ex verbis, quibus hos a Dionysio scriptos in præfata epistola testatur Hieronymus, istæc huc transcribo. Origenes, inquit dictæ Epistolæ interpretes enumerans, Dionysius, Alexandrinus scilicet episcopus, Pierius, Eusebius Cæsariensis, Didymus, Apollinaris latissime hanc Epistolam, primam scilicet ad Corinthios, interpretati sunt. Latissime ergo, uti ex his Hieronymi verbis intelligitur, priorem ad Corinthios Epistolam interpretatus est S. Dionysius, ac proin in hanc non

parvi momenti Commentarium verosimiliter conscripsit; de qua cum plura addenda non habeam, jamque, quæ de quatuor Dionysii Tractatibus supra memoratis litteris consignata reperi, in medium adduxerim, restat, ut de Sancti epistolis, de quibus etiam præzenti capite tractare proposui, nunc agam.

105 Epistola, a Sancto ad gregem suum Alexandrinum objurgatoria conscripta, uti etiam epistola, ab eodem ad fratres Romæ constitutos de officio diaconi missa, apud Eusebium, Historiæ scilicet Ecclesiasticæ, ut jam docui, lib. vi, cap. 46, recensetur una cum epistolis, quæ a Dionysio Notatiani schismatis occasione ac proin anno circiter 230 aut 231 fuerunt conscriptæ. Hinc porro non nemo forte concludat, duas illas epistolas, alteram de officio diaconi, alteram ad gregem suum objurgatoriam, eodem circiter tempore exaratas pariter fuisse, ac proin eas non in hac Appendice, sed in Commentario fuisse tractandas. Verum respondeo, ne ulla quidem epistolas, quas Eusebius una cum Sancti epistola ad gregem suum objurgatoria, et epistola de officio diaconi Romam missa, loco præzime citato commemorat, in Commentario a me, nisi earum epocha ex argumento, de quo scriptæ sunt, propius haberetur perspecta, fuisse tractatas, hincque esse, cur ibidem de dictis epistolis, quarum altera ad gregem Alexandrinum, altera de officio diaconi Romam scripta est, agendum non duxerim. Et vero id merito factum esse, nemo, quantum opinor, ibi inficias, qui, quæ ab Eusebio uno eodemque capite recensentur scripta, non uno eodemque tempore semper esse elucubrata, compertum exploratumque habuerit.

104 Cum enim revera Eusebius, ut difficile non esset ostendere, diversa auctorum scripta, quæ diverso tempore elaborata sunt, uno eodemque capite subinde recensent, utique ex epistolis, quibuscumque dictæ binæ epistolæ ab Eusebio lib. vii Historiæ, cap. 46 memorantur, sciri non potest, fuerintne hæc eodem tempore, quo illæ, an alio conscriptæ, ac proin ad hanc Appendicem ex instituto meo pertinent; cum scilicet ad earum epocham definiendam nec aliud occurrat, nec ipsa, de quibus scriptæ sunt, argumenta eo conducant. Hæc quippe ex titulis, quibus epistolæ ab Eusebio et Hieronymo insigniuntur, utcumque tantum innotescunt; et hinc quidem epistola, ad Romanos de officio diaconi scripta, a Dionysio hos, quæ sit diaconi dignitas, quis ordo, quæ partes, fuisse edoctos, verosimilimum fit; verum nihil omnino inde habetur, ut quo circiter tempore epistola illa scripta sit, definiri utcumque queat. Quod vero ad alteram, quam Dionysius ad gregem suum Alexandrinum objurgatoriam scripsit, spectat epistolam hanc quidem Sanctus, cum in exilium pulsus Alexandria abesset, scripsisse videtur.

103 Verum cum Dionysius bis, semel nempe sub Decio et semel sub Valeriano, Alexandria exulare fuerit compulsus, dictam epistolam sub Decio, an sub Valeriano scripsit, nequit edici, ac proin tempus, quo id fecerit, manet incertum, spectato etiam ejusdem epistolæ argumento, ex quo porro nihil aliud discimus, quam illa, utpote objurgatoria, a Sancto Christianos, Alexandria exsistentes, fuisse reprehensos; causa interim sui delicto, ob quod nominatim id a Dionysio factum fuerit, penitus manente obscuro, ut nec de dicta epistola, pro qua etiam studiosus lector num. 98 et 158 Commentarii potest consulere, quidquam amplius dicendum supersit, perquamque propterea ad duas reliquas Sancti epistolas, de quibus hic acturum me, supra sponendi. Altera de Sabbato, altera πειρῆς ὑποστάσεως seu de exercitatione scripta est. Ambæ nihil iterum offerunt, unde quo circiter tempore scriptæ sint, utcumque colligas. Argumentum etiam, quo de scriptæ sunt, ex titulis, quibus ab Eusebio et Hieronymo ornantur, non satis distincte innotescit, nec, ut id divinando forte assequar, conjecturis agere est animus, ut de diabus istis, utpote quæ penitus cum plerisque aliis Dionysii lucubrationibus interiere, nec ulteriorem aliquo ex capite de se disserendi præbent materiem, plura dicenda non habeam.

quid vero bi-
nis epistolis,
quarum alte-
ram ad Ro-
manos

E

de officio dia-
coni, alteram
ad gregem
suum objur-
gatoriam

F

dedit, binis-
que aliis de
exercitatione
et Sabbato
scriptis ege-
rit, non sat
distincte no-
scitur.